

SAŽETAK PRESUDE

CORREIA DE MATOS PROTIV PORTUGALA OD 4. TRAVNJA 2018. GODINE ZAHTJEV BR. 56402/12

Država nije povrijedila pravo na obranu odvjetniku kojem je zabranjeno voditi vlastitu obranu u kaznenom postupku

ČINJENICE

Podnositelj zahtjeva, Carlos Correia de Matos, portugalski je državljanin i odvjetnik po zanimanju. Odvjetnička komora mu je obustavila pravo na obavljanje odvjetništva zbog obavljanja djelatnosti revizora što je, prema mišljenju Komore, bilo nespojivo s obavljanjem djelatnosti odvjetnika. Unatoč ovoj obustavi, podnositelj je nastavio obavljati odvjetničku djelatnost, te je u jednom parničnom postupku kritizirao odluku suca. Sudac je zatim podnio kaznenu prijavu državnom odvjetništvu koje je podignulo optužnicu protiv podnositelja zbog vrijeđanja suca. Sukladno članku 64. Zakona o kaznenom postupku, podnositelju je imenovan branitelj po službenoj dužnosti. Podnositelj je od Okružnog suda zatražio pokretanje kontradiktornog istražnog postupka u kojem sud nadzire tužiteljsku istragu i dopuštenje da se samostalno zastupa. Okružni sud je pristao otvoriti istragu, ali je odbio podnositeljev zahtjev da zastupa samog sebe. Pozivajući se na praksu Ustavnog suda, Okružni sud je utvrdio da optuženik koji je bio odvjetnik nije mogao voditi vlastitu obranu u kaznenom postupku. Protiv te odluke podnositelj je podnio žalbu Prizivnom sudu u Coimbri, koji je odbio žalbu uz obrazloženje da portugalski Zakon o kaznenom postupku nije dopuštao da optuženik u istom postupku bude sam svoj branitelj. Ustavni sud je odbacio podnositeljevu ustavnu tužbu jer istu nije potpisao niti potvrdio branitelj po službenoj dužnosti.

Istražni sudac je nakon održane rasprave, na kojoj je bio nazočan branitelj, ali ne i podnositelj, potvrdio optužnicu i uputio predmet na suđenje Kaznenom sudu. Kazneni sud je podnositelja proglasio krivim za tešku uvredu i naložio mu plaćanje novčane kazne i troškova branitelja po službenoj dužnosti. Kazneni sud u Baixo-Vouga odbacio je podnositeljevu žalbu protiv te presude kao nedopuštenu, s obzirom da ju nije potpisao branitelj imenovan po službenoj dužnosti ili branitelj kojeg je podnositelj sam odabrao. Prizivni sud u Portu je odbio podnositeljevu žalbu, ponavljajući da optuženici u kaznenom postupku, čak i ako su odvjetnici, ne mogu zastupati sami sebe, ali moraju imati branitelja jer se nitko ne može odreći prava na obranu. Također je naglasio da je Ustavni sud više puta potvrdio da je ovo tumačenje i odgovarajuće zakonodavstvo u skladu s Ustavom. Isto tako, ovaj pristup nije kršio Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima niti Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. U postupku pred Sudom, podnositelj zahtjeva nije osporavao kvalifikacije ili kvalitetu zastupanja branitelja po službenoj dužnosti.

PRIGOVORI

Pozivajući se na članak 6. stavak 1 i 3. (c) Konvencije, podnositelj zahtjeva je prigovorio da su domaći sudovi povrijedili njegovo pravo na obranu i pravo na pošteno suđenje jer su zabranili da se sam brani u kaznenom postupku i jer su zahtijevali da ga zastupa drugi branitelj.

ODLUKA SUDA

Sud je prije svega naglasio da je Odvjetnička komora podnositelju zahtjeva obustavila pravo na obavljanje odvjetništva u vrijeme spornog postupka pred domaćim sudovima, te stoga podnositelj i nije mogao postupati kao branitelj u svom predmetu. Osim toga, podnositelj je prethodno podnio zahtjev Sudu na temelju sličnih prigovora, što je rezultiralo odlukom od 15. studenoga 2001. ([Correia de Matos protiv Portugala](#) (prosinac), 48188/99). U toj je odluci Sud utvrdio da, iako odvjetnici u pravilu mogu zastupati sami sebe pred sudom, domaći sudovi, koristeći svoju slobodu procjene, imaju pravo razmotriti zahtijevaju li interesi pravde imenovanje branitelja odvjetniku koji je optužen za kazneno djelo i koji zbog toga nije u stanju pravilno ocijeniti svoje interese odnosno učinkovito voditi vlastitu obranu. Sud je stoga odbio podnositeljev zahtjev kao očigledno neosnovan, navodeći da je obrana podnositelja zahtjeva pravilno provedena i da njegova prava iz članka 6. stavaka 1. i 3. c) nisu bila povrijeđena. Sud je iznio načela koja primjenjuje u situaciji kada ispituje je li obvezna obrana u kaznenim postupcima u skladu sa člankom 6. stavkom 1. i 3. (c) Konvencije. Riječ je o sljedećim načelima:

1. Navedeni članak ne traži da optuženi nužno ima pravo sam odlučiti na koji će se način osigurati njegova obrana
2. Odluka o tome koja od dvije alternative iz stavka 3. (c) treba biti primijenjena (da se brani sam ili uz stručnu pomoć odvjetnika), ovisi, u principu o mjerodavnom domaćem zakonu ili pravilima suda
3. Države članice uživaju slobodu procjene izbora koja, međutim, nije neograničena.

U konkretnom slučaju Sud je razmatrao odluke domaćih sudova imajući na umu veliku slobodu u izboru sredstava koje je dobro utvrđena sudska praksa Suda dodijelila državama kako bi osigurala da njihovi pravosudni sustavi budu u skladu sa zahtjevima iz članka 6. stavka 3. točke c), i imajući u vidu da je jedan od osnovnih ciljeva te odredbe osigurati pravednost kaznenog postupka u cjelini. Sud je utvrdio da je odluka portugalskih sudova kojom je naloženo da podnositelj zahtjeva bude zastupan od strane branitelja po službenoj dužnosti, bila rezultat sveobuhvatnog zakonodavstva usmjerenog na zaštitu prava obrane optuženika u postupcima u kojima je mogao biti osuđen na zatvorsku kaznu. Domaći sudovi dali su vrlo uvjerljive i detaljne razloge zašto smatraju zakonsku odredbu obveznog zastupanja ustavnom i nužnom, pri čemu su slijedili dugogodišnju prasku portugalskog Ustavnog suda, Vrhovnog suda i Prizivnih sudova. Naglasili su da sporna odredba nije donesena s ciljem ograničavanja prava obrane, već upravo suprotno, s ciljem zaštite optuženika i osiguranja učinkovite obrane. Također su utvrdili da je obvezna obrana u kaznenom postupku u javnom interesu i da se stoga optuženik ne može odreći prava na branitelja. Prema mišljenju domaćih sudova, relevantne odredbe ZKP-a odražavale su pretpostavku da je za optuženika bolje da ga brani pravni stručnjak ovlašten za zastupanje koji nije opterećen emocionalnim teretom kao optuženik, i koji mu stoga može pružiti razumnu, nepristranu i učinkovitu obranu. Sam optuženik, iako je po zanimanju odvjetnik, ne može učinkovito voditi vlastitu obranu zbog toga što je osobno pogođen optužbama.

Legitimnost takvih razmatranja još je snažnija u ovom predmetu jer je podnositelju obustavljeno pravo na obavljanje odvjetništva, te stoga nije bio propisno registrirani odvjetnik i nije mogao pružati pravnu pomoć trećim osobama. Iz spisa predmeta je vidljivo da je podnositelj unatoč toj suspenziji obavljao djelatnost odvjetnika i da je već ranije optužen za vrijeđanje suca. S obzirom na posebnu ulogu odvjetnika u pravosuđu i njihovu odgovornost,

posebice u vezi s ponašanjem na sudu, domaći sudovi su s razlogom utvrdili da je podnositelju nedostajao objektivan i nepristran pristup potreban za učinkovito provođenje vlastite obrane.

Premda je prema portugalskom zakonu o kaznenom postupku pružanje pravne pomoći bilo rezervirano samo za odvjetnike, predviđeno je nekoliko sredstava koja optuženiku omogućuju osobno aktivno sudjelovanje u postupku. Na primjer, optuženik je imao pravo biti prisutan u svim fazama postupka, davati izjave ili šutjeti te iznijeti svoja opažanja, izjave i zahtjeve u kojima se mogao očitovati o pravu i činjenicama. Nadalje, mogao je opozvati bilo koju radnju provedenu u njegovo ili njezino ime, pod okolnostima utvrđenim Zakonom o kaznenom postupku. Zakonom je također propisano da je optuženik posljednja osoba koja se obraća sudu nakon usmenih izlaganja optužbe i obrane, a prije donošenja presude. Konačno, ako optuženik nije bio zadovoljan braniteljem imenovanim po službenoj dužnosti, mogao je zatražiti promjenu branitelja ako je za to imao opravdan razlog. Optuženik je također imao mogućnost imenovati odvjetnika po vlastitom izboru u kojeg ima povjerenja i s kojim se mogao složiti oko strategije obrane. Premda je optuženik u slučaju osude morao snositi troškove branitelja po službenoj dužnosti, mogao je zatražiti besplatnu pravnu pomoć ako nije bio u mogućnosti platiti te troškove. S tim u vezi, podnositelju zahtjeva naloženo je isplatiti relativno skroman iznos od 150 EUR za troškove branitelja imenovanog od strane suda, koji iznos podnositelj nikada nije isplatio. Dakle, unatoč činjenici da ga je morao zastupati drugi odvjetnik, podnositelj je na raspolaganju imao relativno širok opseg mogućnosti utjecaja na način na koji će se njegova obrana voditi i da aktivno sudjeluje u njoj.

Sud je zaključio da je osnovni cilj portugalske zakonske odredbe o obveznoj obrani u kaznenom postupku bio osigurati pravilnu primjenu prava i pošteno suđenje, uvažavajući pravo optuženika na jednakost oružja. Imajući u vidu slobodu procjene koju uživaju države članice u pogledu izbora sredstava kojima je osigurana obrana optuženika, Sud je utvrdio da su razlozi koje je Vlada dala za opravdanje ovakve mjere bili relevantni i dostatni.

Ispitujući poštenost postupka u cjelini, Sud je utvrdio da je podnositeljeva obrana tijekom istrage i rasprave pred sudom bila osigurana postavljanjem branitelja po službenoj dužnosti. Podnositelj nije prisustvovao raspravama kako bi iznio vlastitu verziju činjenica ili vlastito tumačenje relevantnih zakonskih odredbi, te je stoga svjesno i namjerno odlučio ne sudjelovati u svojoj obrani. Nije surađivao sa svojim braniteljem niti ga je pokušao uputiti i odrediti kako provesti obranu. Osim toga, nije osporavao radnje koje je poduzeo branitelj niti je imenovao drugog odvjetnika po vlastitom izboru s kojim se mogao dogovoriti o strategiji obrane. Sijedom navedenoga, podnositelj nije iznio nikakav valjani argument kojim bi dokazao da je kazneni postupak protiv njega bio nepošten, stoga je Sud utvrdio da nije bilo povrede prava na pošteno suđenje.

Ovaj sažetak izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sažetak ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te ne obvezuje taj Sud.

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava.